

ЕКСПОРТНИЙ ПОТЕНЦІАЛ УКРАЇНИ ТА ЙОГО РЕАЛІЗАЦІЯ У ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИНАХ З КРАЇНАМИ ЄС

*М. В. Савченко, д. е. н., професор, Донецький національний університет імені Василя Стуса, m_savchenko@donnu.edu.ua, orcid.org/0000-0002-9063-3551,
І. В. Хадзхинов, д. е. н., професор, Донецький національний університет імені Василя Стуса, i.khadzhynov@donnu.edu.ua, orcid.org/0000-0003-3909-3171,
А. О. Завидовська, Донецький національний університет імені Василя Стуса, zavydovska.a@donnu.edu.ua, orcid.org/0000-0002-3617-6839*

Методологія дослідження. Результати отримані за рахунок застосування системи методів. Метод логічного аналізу дозволив вибудувати логіку дослідження. Використання методів структурного аналізу, групування, декомпозиції та формалізації дозволило обґрунтувати послідовність етапів реалізації методичного підходу щодо визначення рівня розвитку торговельно-економічних відносин. Методи статистичного аналізу було використано для оцінювання динаміки показників впливу зовнішніх ринків. Графічний метод дозволив візуалізувати отримані результати дослідження.

Результати. Авторами статті обґрунтовано практичні рекомендації щодо реалізації експортного потенціалу у торговельно-економічних відносинах України з країнами ЄС. Було розглянуто детальну характеристику динаміки обсягів експорту та імпорту товарів у вартісному вимірі між Україною та ЄС. Для аналізу процесів активізації торговельно-економічних відносин в аспекті євроінтеграційних процесів розвитку української держави, досліджено динаміку частки зовнішньоторговельного обороту, яка припадає на країни ЄС. Проаналізовано динаміку торгівлі послугами між Україною та ЄС. Для розрахунку ступеня розвиненості торговельно-економічних зв'язків країн, запропоновано розрахунок інтегрального індексу, що базується на відносних показниках. З'ясовано, що даний метод дозволяє класифікувати країни ЄС та України за ступенем розвиненості торговельно-економічних зв'язків. На основі отриманих результатів, побудовано радар ступеня розвиненості торговельно-економічних зв'язків країн ЄС та України. Виділено загальні тенденції торговельно-економічних відносин України з країнами ЄС та з'ясовано, що зовнішньоекономічна діяльність України з країнами ЄС має великий потенціал розвитку. На основі проведеного аналізу, сформовано пропозиції щодо розвитку експортного потенціалу у торговельно-економічних відносинах України з країнами ЄС.

Новизна. Запропоновано комплекс заходів щодо реалізації експортний потенціал України у торговельно-економічних відносинах з країнами ЄС, зокрема запропоновано науково-методичний підхід щодо розрахунку інтегрального індексу розвиненості торговельно-економічних зв'язків країн, що дозволяє класифікувати країни за ступенем розвиненості; надано рекомендації щодо покращення експортного потенціалу у торговельно-економічних відносинах України з країнами ЄС.

Практична значущість полягає у можливості застосування розроблених методичних засад щодо оцінювання ступеня розвиненості торговельно-економічних зв'язків не тільки з європейськими країнами, а і з іншими країнами світу.

Ключові слова: потенціал, торговельно-економічні відносини, ЄС, експорт, зовнішньоекономічна діяльність.

Постановка проблеми. У останні роки ЄС став найбільшим торговим партнером України, проте незадовільною залишається структура товарообігу через превалювання

сировинної складової в експорті попри поодинокі успіхи з нарощення складнішого експорту, вбудовування до європейських ланцюгів доданої вартості. Імпортні потоки з країн ЄС до України насичені високо-технологічною продукцією та продукцією нафтопереробки. Така незбалансованість експортно-імпортних потоків породжує хронічне негативне сальдо торговельного ба-лансу, яке дещо зменшується у періоди кризового падіння купівельної спроможності й попиту на імпорт з ЄС та стрімко відновлюється у посткризові роки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми торговельно-економічних відносин України та ЄС висвітлені у працях багатьох вітчизняних та зарубіжних науковців, зокрема Л. Мідделаар [1], С. Кулицький [2],

Д. Покришка [3], А. Ченаш [4], О. Кузяков [4], С. Беренда [5], В. Кончин [6] та інші.

Формулювання мети статті. Мета статті полягає у обґрунтуванні практичних рекомендацій щодо реалізації експортного потенціалу у торговельно-економічних відносинах України з країнами ЄС.

Виклад основного матеріалу дослідження. Протягом останніх років відбулися значні економічні трансформаційні зміни, за сприянням політичних угод та договорів, що змінили регулятивні умови економічного співробітництва між Україною та Європейським союзом [7; 8]. Розглянемо детальну характеристику динаміки обсягів експорту та імпорту товарів у вартісному вимірі між Україною та ЄС табл. 1.

Таблиця 1

Показники міжнародної торгівлі товарами України з ЄС за 2008–2020 рр., млн дол. США

Рік	Експорт			Імпорт			Сальдо, млн. дол. США	Оборот, млн дол. США
	млн дол. США	Динаміка		млн дол. США	Динаміка			
		абсолютна, млн дол. США	відносна, %		абсолютна, млн дол. США	відносна, %		
1	2	3	4	5	6	7	8	9
2008	18265,7	-	-	28928,6	-	-	-10662,9	47194,3
2009	9514,3	-8751,4	-47,91	15438,5	-13490,1	-46,63	-5924,2	24952,8
2010	13085,3	3571,0	37,53	19151,4	3712,9	24,05	-6066,1	32236,7
2011	18021,5	4936,2	37,72	25805,8	6654,4	34,75	-7784,3	43827,3
2012	17123,7	-897,8	-4,98	26237,2	431,4	1,67	-9113,5	43360,9
2013	16758,6	-365,1	-2,13	27046,5	809,3	3,08	-10287,9	43805,1
2014	17002,9	244,3	1,46	21069,1	-5977,4	-22,10	-4066,2	38072
2015	13015,2	-3987,7	-23,45	15330,2	-5738,9	-27,24	-2315,0	28345,4
2016	13496,3	481,1	3,70	17140,8	1810,6	11,81	-3644,5	30637,1
2017	17533,4	4037,1	29,91	20799,4	3658,6	21,34	-3266,0	38332,8
2018	20157,0	2623,6	14,96	23216,5	2417,1	11,62	-3059,5	43373,5
2019	20796,8	639,8	3,17	24431,4	1214,9	5,23	-3634,5	45228,2
2020*	14616,4	-6180,4	-29,72	21483,2	-2948,2	-12,07	-6866,8	36099,6

Примітки: * – Велика Британія вийшла зі складу ЄС 31 січня 2020 р.

Джерело: складено авторами на основі [9; 10]

Характеризуючи динаміку зміни експорту та імпорту товарів та послуг між Україною та ЄС, бачимо, що з 2008 р. спостерігалось зменшення експортно-імпортних операцій:

– у 2009 р. відбулося зменшення експорту до ЄС та імпорту (з ЄС) на 47,91 % та 46,63% відповідно, що було наслідком світової економічної кризи [11];

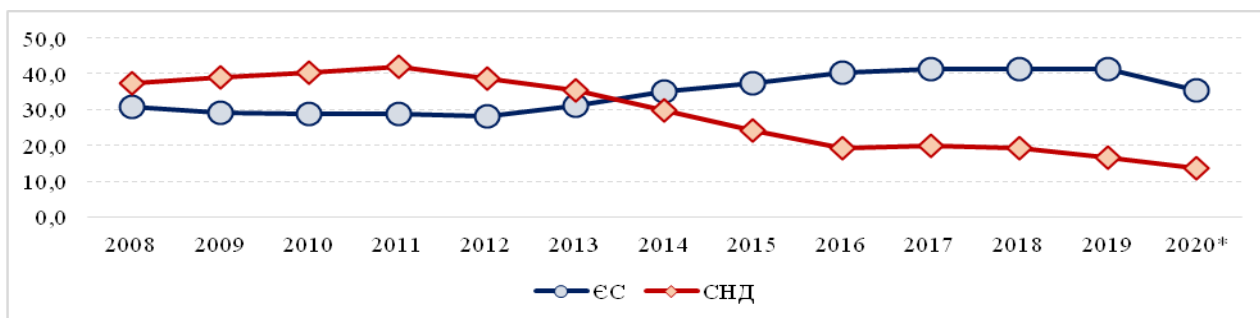
– у 2015 р. відбулося падіння українського експорту та імпорту з ЄС в порівнянні з 2014 р. на 23,45 % та 27,24 % відповідно, а в

порівнянні з 2008 р. на 28,75 % та 47,00 %, що було спровоковане національною політичною та економічною кризою з врахуванням військової агресії РФ та окупацією частини території суверенної та незалежної української держави;

– у 2020 р. зберіглася тенденція щодо відставання експортних поставок у порівнянні з динамікою імпорту. Торгівля сільгосппродукцією забезпечила майже половину експортних надходжень (45%). Тоді як другий по

виручці експортний напрям (18,5%) – метали і вироби з них – принесли українським компаніям на 12 % менше доходу. У частині імпорту товарів впали поставки паливно-енергетичної продукції – відразу на 35%, заощадивши Україні близько 4 млрд дол. у порівнянні із закупівлями у 2019 р.

Для детального аналізу процесів активізації торговельно-економічних відносин України з ЄС в аспекті євроінтеграційних процесів розвитку української держави, розглянемо динаміку частки зовнішньоторговельного обороту, яка припадає на країни ЄС (рис. 1).

Примітки: * – Велика Британія вийшла зі складу ЄС 31 січня 2020 р.

Рис. 1. Динаміка частки товарного торговельного обороту між Україною, ЄС та країнами СНД за 2008–2020 рр., %

Джерело: побудовано авторами на основі [9; 10]

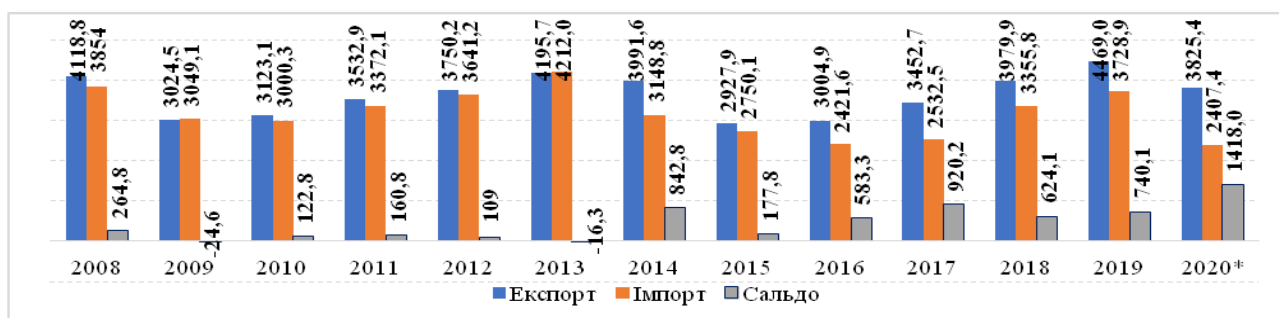
Аналізуючи динаміку загального товарообороту між Україною, ЄС та країнами СНД, спостерігаємо, що переламним моментом став 2014 р., коли частка країн ЄС у зовнішньоторговельному обороті стала превалювати над часткою країн СНД [12]. За даними рис. 1 спостерігаємо чіткий тренд до зростання частки взаємної торгівлі, що говорить про реальну зміну економічного вектору розвитку України. Частка товарообороту з країнами колишнього СНД має чітку тенденцію до зменшення. Попри явне зменшення торгівлі з країнами Союзу незалежних держав, їх частка в загальному товарообороті сьогодні залишається доволі високою.

Якщо провести порівняльний аналіз структурних змін експорту та імпорту товарів між Україною та ЄС за 2015–2020 рр., то можна виявити певні структурно-торгівельні

тенденції, та здійснити прогноз майбутньої торговельної спеціалізації України в ЄС [13].

Головні структурні зміни експортних торговельних напрямків стосуються збільшення частки продовольчих товарів та сировини для їх виробництва. Структурний приріст експорту даного роду продукції зріс на 8,7% у 2020 р. в порівнянні з 2015 р., що показує зростаючу динаміку експортної позиції в цьому напрямку.

Структура імпорту у 2020 р. в порівнянні з 2015 р. також зазнала ряду змін, серед яких зменшення закупівлі мінеральних продуктів на 62,4 %, деревини та виробів з неї на 21,4 % відповідно до структурного показника 2015 р. [14]. Аналізуючи зовнішню торгівлю послугами, варто зазначити, що вона приносить Україні позитивне сальдо (рис. 2).

Примітки: * – Велика Британія вийшла зі складу ЄС 31 січня 2020 р.

Рис. 2. Динаміка торгівлі послугами між Україною та ЄС у 2008–2020 рр., млн дол.

Джерело: побудовано авторами на основі [10]

Станом на 2020 р. обсяг експорту українських послуг до країн ЄС становив 3825,4 млн дол. (зменшення на 14,4 % від попереднього року через вихід Великої Британії зі складу ЄС 31 січня 2020 р.). Що стосується імпорту послуг, то його зменшення було значним – на 35,4 %.

Задля розрахунку ступеня розвиненості торговельно-економічних зв'язків країн ЄС та України пропонується розрахунок інтегрального індексу, що базується на відносних показниках.

Інтегральний показник ступеня розвиненості торговельно-економічних зв'язків по кожній країні розраховується в такий спосіб:

$$I_{j}^{TEB} = \sqrt{(\sum_{i=1}^n \frac{(1 - (P_i^e)/(P_i^{\Phi}))}{2})}$$

де I_{j}^{TEB} – інтегральний показник j-тої країни,
 P_i^e – і-тий еталонний показник,
 P_i^{Φ} – фактичний і-тий показник j-тої країни.

Даний метод дозволяє класифікувати країни ЄС та України за ступенем розвиненості торговельно-економічних зв'язків по всіх досліджуваних країнах за рівнем розвитку.

Для більшої наочності результатів оцінювання побудуємо радар ступеня розвиненості торговельно-економічних зв'язків країн ЄС та України (рис. 3).

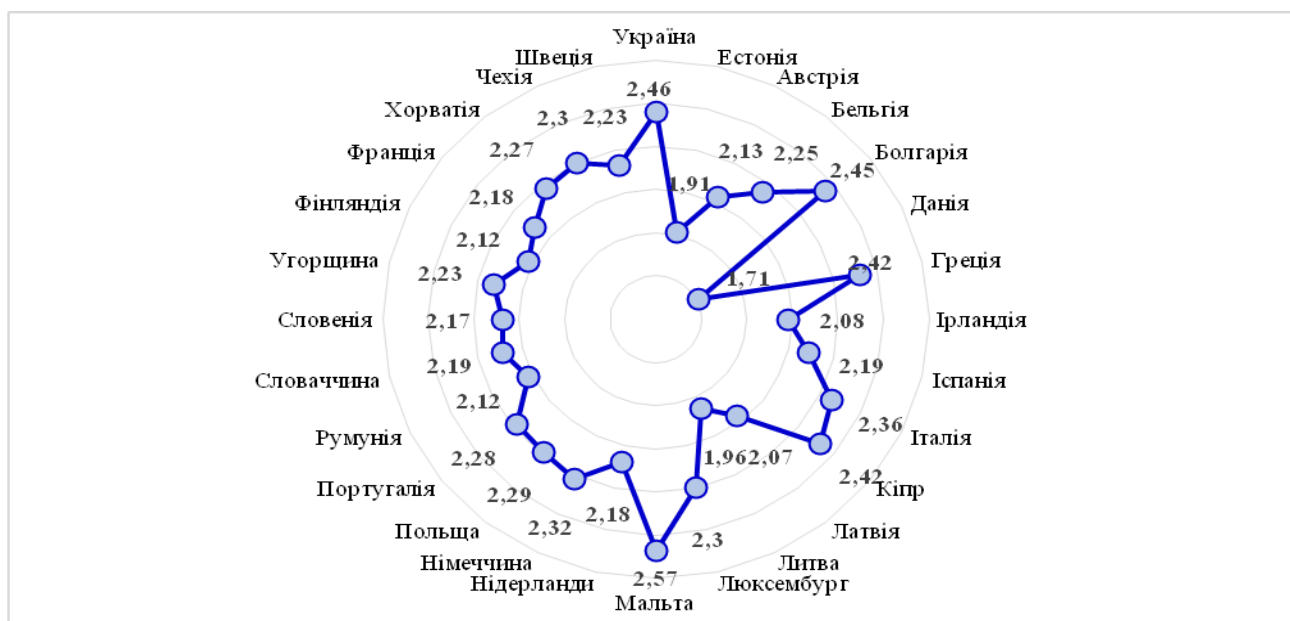

Рис. 3. Радар ступеня розвиненості торговельно-економічних зв'язків країн ЄС та України
 Джерело: побудовано авторами

Групування країн за ступенем розвиненості торговельно-економічних зв'язків

країн ЄС та України здійснюється за шкалою (рис. 4).

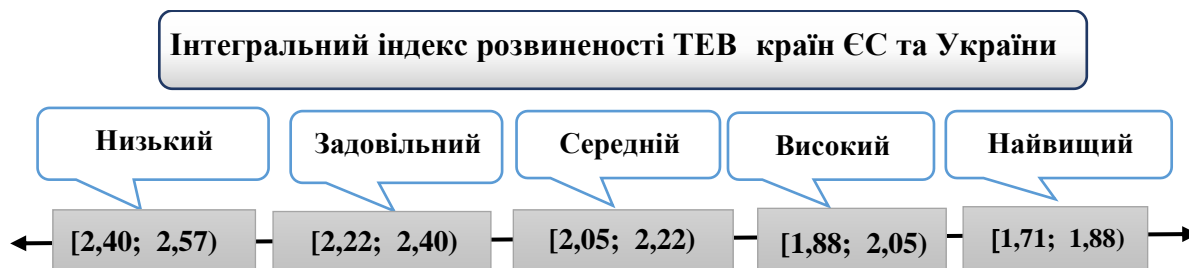

Рис. 4. Схема визначення зон розвиненості торговельно-економічних зв'язків країн ЄС та України

Джерело: побудовано авторами

Як видно з рис. 3, ступень розвиненості торговельно-економічних зв'язків країн ЄС та України має певне різноманіття, безумовно його лідерами є такі країни як Данія (1,71), Естонія (1,91), Литва (1,96). До країн, що мають на сучасному етапі не самі високі показники розвитку відповідного ступеня розвиненості, варто віднести Мальту (2,57), Україну (2,46), Болгарію (2,45), Грецію (2,42) та Кіпр (2,42).

Зовнішньоекономічна діяльність України з країнами ЄС має дуже великий потенціал у розвитку економічних відносин, незважаючи на існуючі проблеми в країні: від'ємний торговий баланс, в експорті переважає сировинний складник, нерівномірність здійснення експортно-імпортних операцій у регіонах. Вирішення проблеми правильного менеджменту всередині країні є запорукою успіху в майбутній зовнішньо-

економічній діяльності України з країнами ЄС.

Оцінка відповідних можливостей здійснена на основі методології Міжнародного торгового центру (International Trade Center – ІТС), яка ідентифікує товарні групи, ринки збуту і постачальників з невикористаним експортним потенціалом, кількісно визначає обсяги цього потенціалу.

Базовим показником карти експортного потенціалу є індикатор експортного потенціалу, що визначає потенційні обсяги експорту для будь-якої країни по заданій продукції та цільовому ринку, розрахунок якого базується на використанні гравітаційної моделі. Невикористаний потенціал відповідає обсягу експортного потенціалу за вирахуванням фактичних обсягів експорту (рис. 5).

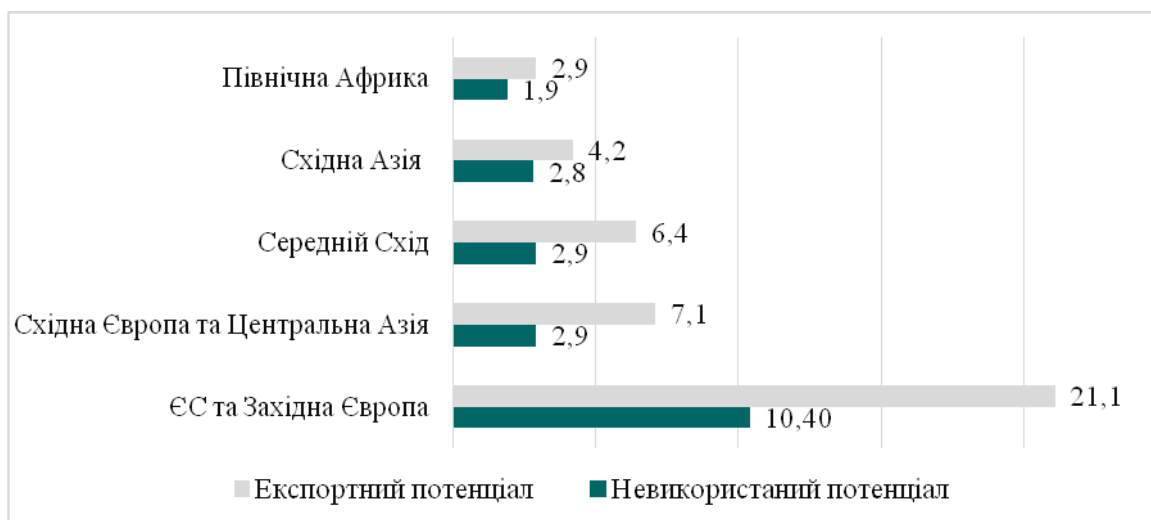

Рис. 5. ТОП-5 регіонів світу за потенціалом для українського експорту, млрд дол.
Джерело: [15]

За даними рис. 5 видно, що країни ЄС і Східної Європи посідають чільне місце серед усіх регіонів світу, що мають найбільший потенціал для українського експорту. Експортний потенціал цих країн оцінюється у 21,2 млрд дол., у тому числі невикористаний – у 10,4 млрд дол. Щодо ринку країн ЄС, то його загальний експортний потенціал для України оцінюється у близько 20 млрд дол., з нього невикористаний потенціал – 9,7 млрд дол. (рис. 6). У географічному вимірі найбільший потенціал експорту української продукції за методикою ІТС спостерігається

для таких країн, як: Німеччина (експортний потенціал – 2,9 млрд дол., невикористаний потенціал – 1,5 млрд дол.), Італія (експортний потенціал – 2,7 млрд дол., невикористаний потенціал – 1,1 млрд дол.), Польща (експортний потенціал – 2,5 млрд дол., невикористаний потенціал – 1,0 млрд дол.), Нідерланди (експортний потенціал – 2,0 млрд дол., невикористаний потенціал – 0,85 млрд дол.) й Іспанія (експортний потенціал – 1,9 млрд дол., невикористаний потенціал – 0,63 млрд дол.).

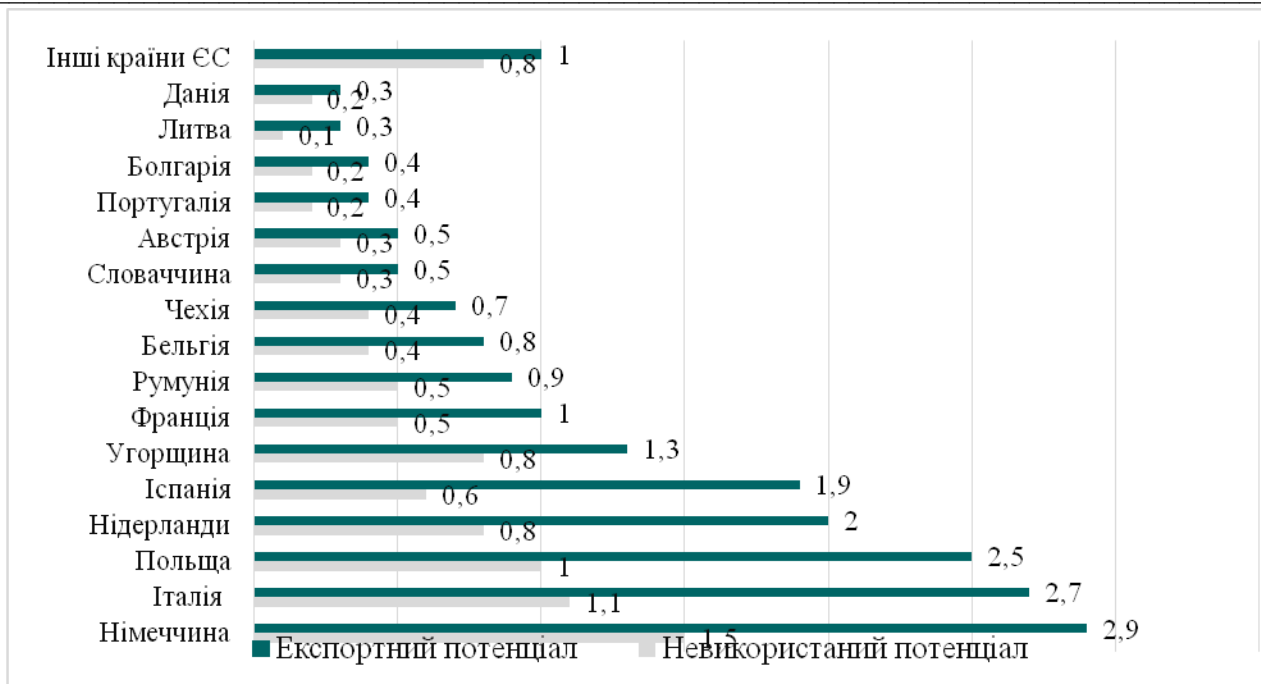

Рис. 6. Експортний потенціал української продукції на ринках країн ЄС

Джерело: [15]

На рис. 6 зображено загальний експортний потенціал та невикористаний потенціал українських експортерів на сучасному етапі для ринків усіх країн-членів ЄС. Простежу-

ється, що основний незадіяний потенціал нарощення експорту наявний для тих країн ЄС, які вже є найбільшими торговельними партнерами України (рис. 7).

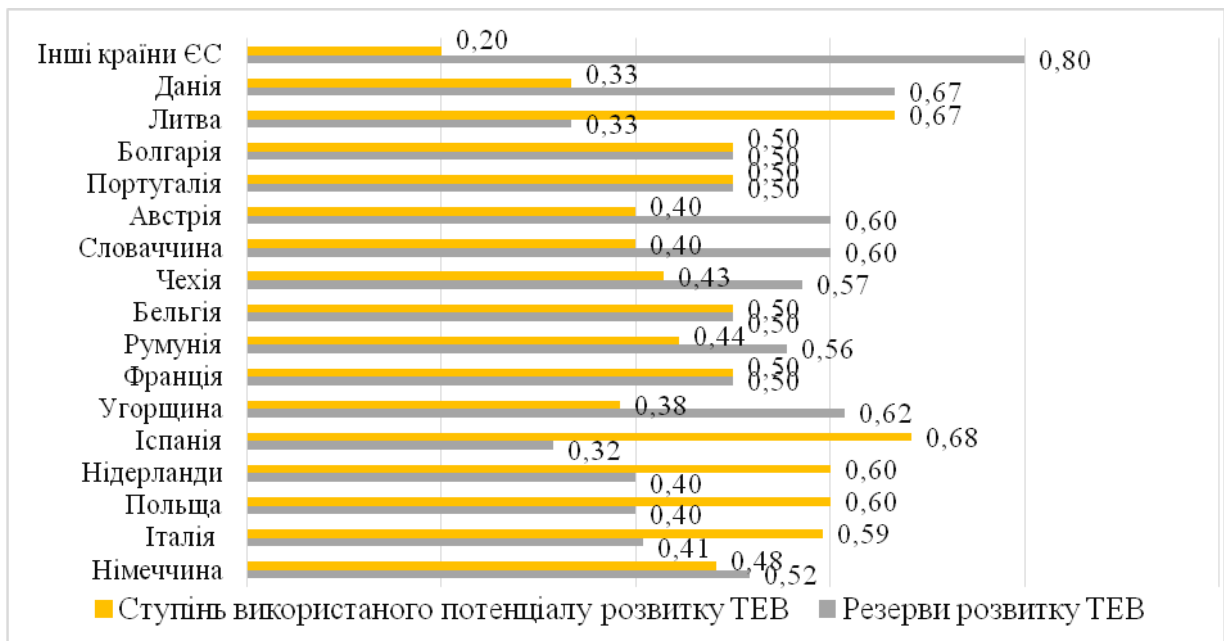

Рис. 7. Резерви зростання ступеня розвитку ТЕВ країн ЄС та України

Джерело: розраховано автором на основі рис. 5

Оскільки в основі методики ІТС з виявлення невикористаного експортного потенціалу лежить наявна структура торгівлі протягом останніх п'яти років, то в товарному розрізі оцінка відповідного потенці-

алу для України зосереджена на перспективах нарощення поставок до ЄС за тими видами продукції, щодо яких вітчизняними виробниками вже сформовано найбільші конкурентні переваги (рис. 8).

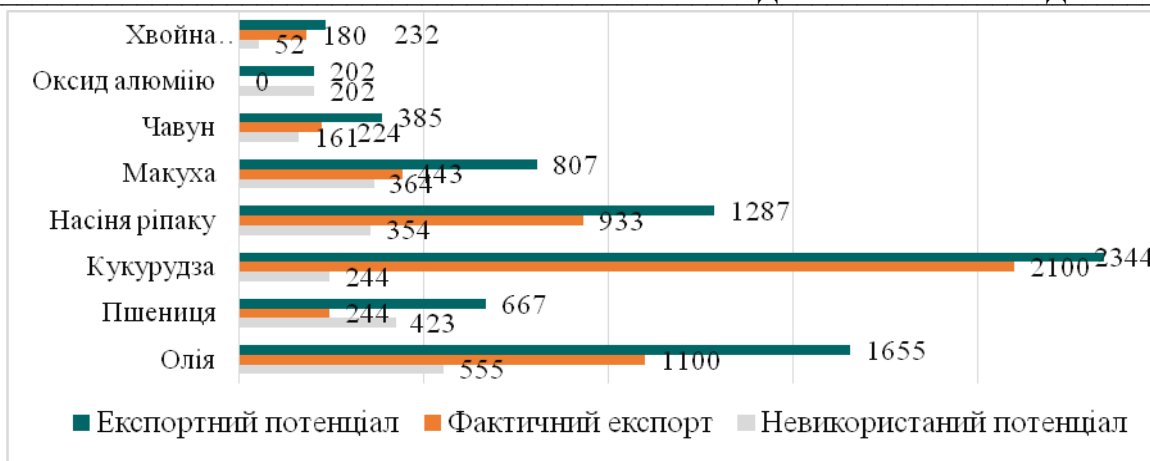

Рис. 8. Товарні позиції за обсягом невикористаного потенціалу експорту з України до країн ЄС, млн дол.

Джерело: [15]

Отже, методика ІТС наочно демонструє перспективу продовження лібералізації двосторонньої торгівлі України з ЄС без запровадження будь-яких механізмів та заходів державної підтримки та розвитку вітчизняних виробництв, які з тих чи інших причин досі не набули конкурентних переваг на зовнішніх ринках або на ринках країн ЄС зокрема. Зрозуміло, що при збереженні в Україні наявної парадигми реалізації зовнішньоторговельної політики перспективи

товарно-географічної диверсифікації вітчизняного експорту залишатимуться замкнутими в межах наявного переважно сировинного кошику товарів й основних географічних напрямів поставок на вже освоєні європейські ринки [16].

Отже, на основі проведеного аналізу, можна виділити загальні тенденції торговельно-економічних відносин України з країнами ЄС та сформулювати пропозиції щодо них (табл. 2).

Таблиця 2

Загальні тенденції торговельно-економічних відносин України з країнами ЄС та пропозиції щодо цих тенденцій

Тенденція	Пропозиція
Зростання експорту до 34695,88 тис дол. США в 2021 р.	Проведення стимулювання регіонів, які майже не задіяні в експортній діяльності, допомога фінансування та інвестування з боку держави
Зростання імпорту до 40651,58 тис дол. США в 2021 р.	Проведення детального аналізу імпорту для виявлення необхідності імпорту тих чи інших товарів або послуг, якщо можливо замінити ці товари або послуги, розвиваючи національних виробників, скористатися цим задля зниження імпорту
У зв'язку зі зростанням експорту та імпорту зростає відсоток можливості корупційних схем на митниці	Тотальна перевірка щодо корупційних ситуацій усіх уповноважених посадовців митниць по всій території країни та перезавантаження кадрової політики
У зв'язку зі зростанням експорту зростає відсоток підприємців, які прагнуть почати свою особисту експортну діяльність, але залишається проблема з реєструванням документів	Уведення нової працюючої законодавчої бази для більш зручного оформлення документів, для стимулювання потенційних підприємців
Нестабільна політична ситуація та військові дії на території країни	Припинення будь-яким шляхом війни та створення стабілізації політичної діяльності всередині країни

Джерело: побудовано авторами [16]

Висновки. Підписання угоди про Асоціацію України з ЄС, зокрема її економічної частини 27 червня 2014 р. відкрило нову сторінку українських відносин з країнами Європейського союзу.

Перш за все, було створено умови для активізації зовнішньої торгівлі України з країнами ЄС. Спостерігається загальна тенденція до скорочення товарного торговельного сальдо між Україною та ЄС за 2008–2020 рр. Активізація торговельно-економічних відносин України з ЄС в аспекті євроінтеграційних процесів підтверджується і позитивною динамікою частки зовнішньоторговельного обороту, яка припадає на країни ЄС. Було визначено, що на відміну від товарів, зовнішня торгівля послугами приносить Україні позитивне сальдо.

Результати аналізу сучасних тенденцій зовнішньої торгівлі України з країнами ЄС дають підстави визначити ключовим завданням державної політики у сфері зовнішньоекономічної діяльності створення ефективною системи підтримки експорту, що буде сприяти економічному розвитку країни та нарощуванні її експортного потенціалу.

Зовнішньоекономічна діяльність України з країнами ЄС має великий потенціал розвитку. Та варто проводити стимулювання регіонів, які майже не задіяні в експортній діяльності, здійснювати перевірку щодо корупційних ситуацій, здійснити уведення нової працюючої законодавчої бази для більш зручного оформлення документів, для стимулювання потенційних підприємців та забезпечити стабільну політичну ситуацію в країні.

Література

1. Міделлаар Л. Перехід до Європи: як континент став союзом; Пер. з англ. / Л. Міделлаар. – К. : Дух і літера, 2018. – 576 с.
2. Кулицький С. Питання трансформації української зовнішньої торгівлі на сучасному етапі. / С. Кулицький // Україна: події, факти, коментарі. – 2015. – № 23. – С. 49–59. – URL : <http://nbuviar.gov.ua/images/ukraine/2015/ukr23.pdf>
3. Покришка Д. С. Торговельні відносини України з Європейським Союзом в умовах глобальної невизначеності / Д. С. Покришка // Стратегічні пріоритети. – 2012. – № 1 (22). – С. 18–31.
4. Ченаш А. Зовнішньоекономічна діяльність і пріоритетні напрямки економічної інтеграції України. Дослідження ділової думки. Промисловість. / А.

Ченаш, О. Кузяков. – Київ : Ін-т екон. дослід. та політ. консульт. 2013. – № 1. – 4 с.

5. Беренда С. В. Європейська система торговельної кумуляції та глобальні ланцюги доданої вартості / С. В. Беренда // Бізнес Інформ. – 2015. – № 3. – С. 29–35.

6. Кончин В. Геоелектронічна експансія Кремля на теренах Європи та вимушена реалізація Україною динамічної просторової моделі ресурсної периферії. / В. Кончин // Вісник Тернопільського Національного економічного університету. – Випуск 5-1. – 2010. – Тернопіль : Економічна думка, ТНЕУ. – С. 303–317. – URL :

<http://kibit.edu.ua/upload/catalog/247/default3.pdf>

7. Лозовий В. С. Історична політика в країнах Європейського Союзу як чинник консолідації суспільства та примирення народів: досвід для України. / В. С. Лозовий // Стратегічна панорама. – 2017. – № 1. – С. 30–35.

8. Про засади внутрішньої і зовнішньої політики. Закон України від 1 липня 2010 р. (в редакції від 1 січня 2015 р.). – URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2411-17#Text>

9. Довідка «Зовнішня торгівля України товарами та послугами у 2020 році». – URL : <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=76438c62-5e54-4931-ad98-7fe59d004a2a&title=ZovnishniaTorgivlia-UkrainiTovaramiTa-PoslugamiU2020-Rotsi&isSpecial=true>

10. Офіційний сайт Державної служби статистики України. – URL : <http://www.ukrstat.gov.ua>.

11. Кучеренко В. Р. Аналіз наслідків впливу глобальної фінансово-економічної кризи на стан торгівлі між Україною та ФРН. / В. Р. Кучеренко, Л. В. Шевченко // Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. – 2012. – № 5. – С. 63–67.

12. Пугачова К. М. Зовнішньоторговельні відносини України з ЄС. / К. М. Пугачова, О. О. Шеремет // Економіка АПК. – 2018. – № 2. – С. 85–100.

13. Міжнародна економіка: навч. посіб.; за ред. Г. Е. Гронтковської / Г. Е. Гронтковська, О. І. Ряба, А. М. Венцурик, О. І. Красновська. – К. : «Центр учбової літератури», 2014. – 384 с.

14. Калашник М. В. Механізм активізації зовнішньоекономічної діяльності регіонів України. / М. В. Калашник // Вісник ОНУ ім. І. І. Мечникова. – 2014. – Т 19. – Вип. 2.1. – С. 108–112.

15. ITC Export Potential Map. – URL : <https://exportpotential.intracen.org/-en/markets/gap-chart?fromMarker=i&exporter=804&toMarker=r&what=Marke-r=a&what=a>

16. Стратегічні орієнтири поглиблення торговельно-економічних відносин України з країнами Європейського Союзу в умовах Угоди про Асоціацію. – URL : <https://eu-ua.kmu.gov.ua/node/4117>

References

1. Middelaar, L. (2018). Perekhid do Yevropy: yak kontynent stav soiuzom; Per. z anhl.. Kyiv: Dukh i litera, 2018..
2. Kulytskyi, S. (2015). Pytannia transformatsii ukrainskoi zovnishnoi torhivli na suchasnomu etapi.

- Ukraina: podii, fakty, komentari. (23), 49-59. Retrieved from <http://nbuviap.gov.ua/images/ukraine/2015/ukr23.pdf>
3. Pokryshka, D.S. (2012). Torhovelni vidnosyny Ukrainy z Yevropeiskym Soiuzom v umovakh hlobalnoi nevyznachenosti. *Stratehichni priorytety*, 1(22), 18-31.
  4. Chenash, A., & Kuziakov, O. (2013). Zovnishnoekonomichna diialnist i priorytetni napriamky ekonomichnoi intehratsii Ukrainy. *Doslidzhennia dilovoi dumky. Promyslovist*. Kyiv: Instytut ekonomichnykh doslidzhen ta politbchnykh konsultatsiy, (1), 4.
  5. Berenda, S.V. (2015). Yevropeiska sistema torhovelnoi kumulatsii ta hlobalni lantsiuihy dodanoi vartosti. *Biznes-Inform*, (3), 29-35.
  6. Konchyn, V. (2010). Heoekonomichna ekspansiiia Kremlia na terenakh Yevropy ta vymushena realizatsiia Ukrainoiu dynamichnoi prostorovoi modeli resursnoi peryferii. *Visnyk Ternopilskoho Natsionalnoho ekonomichnoho universytetu*. Issue 5-1, 303-317. Ternopil: Ekonomichna dumka, TNEU. Retrieved from <http://kibit.edu.ua/upload/catalog/247/default3.pdf>
  7. Lozovyi, V.S. (2017). Istorychna polityka v krainakh Yevropeiskoho Soiuzu yak chynnyk konsolidatsii suspilstva ta prymyrennia narodiv: dosvid dlia Ukrainy. *Stratehichna panorama*, (1), 30-35.
  8. Pro zasady vnutrishnoi i zovnishnoi polityky. *Zakon Ukrainy vid 1 lypnia 2010 r. (v redaktsii vid 1 sichnia 2015 r.)*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2411-17#Text>
  9. Dovidka «Zovnishnia torhivlia Ukrainy tovaramy ta posluhamy u 2020 rotsi». Retrieved from [https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-](https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=76438c62-5e54-4931-ad98-7fe59d004a2a&title=ZovnishniaTorgivlia-UkrainiTovaramiTa-PoslugamiU2020-Rotsi&isSpecial=true)
  10. Ofitsiyni sait Derzhavnoi sluzhby statystyky Ukrainy. Retrieved from <http://www.ukrstat.gov.ua>.
  11. Kucherenko, V.R., & Shevchenko, L.V. (2012). Analiz naslidkiv vplyvu hlobalnoi finansovo-ekonomichnoi kryzy na stan torhivli mizh Ukrainoiu ta FRN. *Zovnishnia torhivlia: ekonomika, finansy, pravo*, (5), 63-67.
  12. Puhachova, K.M., & Sheremet, O.O. (2018). Zovnishnotorhovelni vidnosyny Ukrainy z YeS. *Ekonomika APK*, (2), 85-100.
  13. Hrontkovska, H.E., Riaba, O.I., Ventsuryk, A.M., & O. I. Krasnovska, O.I. (2014). *Mizhnarodna ekonomika*. H.E. Hrontkovska (Ed.). Kyiv: «Tsentruchovoivoi literatury».
  14. Kalashnyk, M.V. (2014). Mekhanizm aktyvizatsii zovnishnoekonomichnoi diialnosti rehioniv Ukrainy. *Visnyk ONU imeni I.I. Mechnykova*, T.19, Issue 2.1, 108-112.
  15. ITC Export Potential Map. Retrieved from <https://exportpotential.intracen.org/-/en/markets/gap-chart?fromMarker=i&exporter=804&toMarker=r&whatMarke-r=a&what=a>
  16. Stratehichni oriietyry pohlyblennia torhovelno-ekonomichnykh vidnosyn Ukrainy z krainamy Yevropeiskoho Soiuzu v umovakh Uhody pro Asotsiatsiiu. Retrieved from <https://eu-ua.kmu.gov.ua/node/4117>

UKRAINE'S EXPORT POTENTIAL AND ITS IMPLEMENTATION IN TRADE AND ECONOMIC RELATIONS WITH EU COUNTRIES

M. V. Savchenko, D.E., Professor, I. V. Khadzhyhynov, D.E., Professor, A. O. Zavydovska, Vasyl Stus Donetsk National University

Methods. The results were obtained using a system of methods: method of logical analysis made it possible to build the logic of the study; structural analysis, grouping, decomposition and formalization made it possible to substantiate the sequence of stages in the implementation of the methodological approach to assessing the level of development of trade and economic relations; methods of statistical analysis were used to assess the dynamics of indicators of the influence of foreign markets; graphic method made it possible to visualize the results of the study.

Results. The authors of the article substantiated practical recommendations regarding the implementation of the export potential in the trade and economic relations of Ukraine with the EU countries. A detailed description of the dynamics of the volume of exports and imports of goods in value terms between Ukraine and the EU was considered. To analyze the processes of activation of trade and economic relations in the aspect of the European integration processes of development of the Ukrainian state, the dynamics of the share of foreign trade turnover with the EU countries was studied. The dynamics of trade in services between Ukraine and the EU is analyzed. To calculate the degree of development of trade and economic relations of countries, the calculation of an integral index based on relative indicators is proposed. It is substantiated that this method makes it possible to classify the countries of the EU and Ukraine according to the degree of development of trade and economic relations. On the basis of the obtained results, a radar of the degree of development of trade and economic relations between the EU countries and Ukraine was built. The general tendencies of trade and economic relations of Ukraine with the EU countries are highlighted and it is determined that the foreign economic activity of Ukraine with the EU countries has a great

potential for development. Based on the analysis, proposals were made to improve the export potential in Ukraine's trade and economic relations with the EU countries.

Novelty. A set of measures is proposed to realize the export potential of Ukraine in trade and economic relations with the EU countries, in particular, a scientific and methodological approach is proposed for calculating the integral index of the development of trade and economic relations of countries, which allows classifying countries according to the degree of development; recommendations were given on the development of the export potential of Ukraine with the EU countries.

Practical value lies in the possibility of using the developed methodological framework to assess the degree of development of trade and economic relations not only with European countries, but also with other countries of the world.

Keywords: potential, trade and economic relations, EU, export, foreign economic activity.

Надійшла до редакції 22.11.21 р.